

L'“Hora”: L'únic diari valencià en català

JOSEP LLUÍS GÓMEZ MOMPART

El naixement i la mort, en quatre dies del juny de 1936, de l'únic diari en català de la història de la premsa al País Valencià, que només va publicar tres números, apunta una doble interpretació d'aquesta experiència efímera. D'una banda, l'escassa consciència nacional-cultural de la societat valenciana, especialment d'aquells sectors que tenien possibilitats econòmiques de muntar un periòdic. D'una altra, la impossibilitat de supervivència d'un rotatiu fet sense mitjans suficients per competir, justament en el moment més àlgid del desenvolupament dels diaris moderns industrials, els de masses.

Un repàs a les característiques de **L'Hora** (vegi's Fitxa Tènica i Trets de la Personalitat del diari) evidencia que es tractava d'un projecte periodístic a cavall de la vella premsa d'opinió i de la nova premsa d'informació. Durant els anys republicans aquesta barreja tenia raó de ser políticament —a causa de l'agudització ideològica que es vivia—, però des del punt de vista de la nova societat/cultura de comunicació de masses, semblava condemnada a mort. I així va ser, tot i que era un periòdic d'homes propers a Joaquim Reig, director del Banc de València.

En qualsevol cas, el juny de 1936, malgrat que s'estava a les portes de la guerra civil, el partidisme —en aquest cas, el valencianisme ultrancer— no garantia la vida d'un rotatiu si el producte no podia gratificar un nombre ampli de lectors, si no acomplia satisfactòriament tots els requi-

sits del diari-objecte de consum propi de la cultura de masses; en definitiva, poc podia esperar-se d'un diari gairebé complementari dels altres més potents, que donaven més de tot i que amagaven el seu partidisme —després de bastants anys d'experiència— sota una pàtina de **periòdic independent per a tothom**.

La capital del País Valencià havia estat un dels nuclis peoners de l'Estat espanyol que, entre 1913 i 1920, van conformar els primers diaris de masses. El consum de premsa diària per cada mil habitants a la ciutat de València va ser, el 1918 (moment d'arrencada dels diaris moderns industrials), de 334,11 exemplars ⁽¹⁾. El desenvolupament del sector va anar consolidant-se **mass-mediàticament** —amb una mitjana de set diaris— durant la dictadura primorriverista —malgrat la forta repressió a la llibertat d'expressió— i, en arribar la República, se'n va produir la gran embranzida, tot i la censura.

Així, doncs, magre ho tenia **L'Hora** el 1936, després de quasi quatre lustres de consolidació d'aquella mena de diaris, si apareixia amb menys planes, menys informació, menys serveis i una presentació menys atractiva, que diaris ja consolidats com **Las Provincias**, **Diario de Valencia**, **La Correspondencia de Valencia**, **El Mercantil Valenciano** o **El Pueblo**. Tots periòdics castellans que —independentment del fet que els tres primers fossin conservadors i, els altres dos, republicans— comptaven amb més mitjans tècnics i humans, cosa que es traduïa en uns productes molt més ben acabats.

Des del primer dia, la direcció de **L'Hora** va mostrar-se conscient de les dificultats de subsistència, ja que una nota en portada del primer número anunciava que el "tany" del diari guardava relació amb els "habers en metàlic" amb què comptaven. La continuïtat, a més, també es veia difícil, com es desprèn d'una altra nota, publicada en el tercer i últim número. Després d'agrair les mostres d'interès rebudes, provinents de lectors —segons ells— "dels

pobles del País Valencià, de la ciutat i de Barcelona i de Mallorca”, la redacció aprofitava l’avinentsa per dir-los:

no ens mancaran les forces que ens desitgen i per part nostre no deixarà de publicar-se, però volem fer constar que no sols del nostre esforç personal pot viure, sinó que es necessari que cada un dels nostres lectors i cada ponent major responsabilitat als valencianistes es “convertixquen” en propagandistes de la nostra publicació⁽²⁾.

Opcions ideològico-informatives

L’orientació de L’Hora era prou clara: el valencianisme encès dretà i les essències jocfloralesques conservadores, on el fonamentalisme simbòlic volia situar-se per damunt dels radicalismes ultres i progressistes en base a valors indiscutibles com la llengua, la pàtria, el país o l’ànima nacional. Tot i així, eren plenament conscients de la problemàtica nacional, segons explicaven en l’editorial del primer número, intitulat “Nostre proposit”. Segons ells, “les causes fonamentals de la decadència del País Valencià (eren) la pèrdua de la consciència històrica; (el) menyspreu de la llengua; (i) la tendència a la divisió simplista avantposada a la causa essencial de la Pàtria”⁽³⁾.

L’aparellatge conceptual respecte la identitat nacional i cultural que feien servir era més aviat limitat (fet parcialment comprensible, ja que només en van sortir tres números) i, fins i tot, aparentment contradictori. Se sentien profundament valencians, però alhora espanyols, encara que en la plana d’informació general optaven pel mot “Península”. D’altra banda, sintonitzaven tímidament amb la resta de Països Catalans —com ho feien en la declaració de principis del primer número— en saludar cordialment els “altres pobles on resonen variants de la nostra llengua,

que forçosament estan més aprop”(4). Al mateix temps, però, no veien més enllà de les províncies del País Valencià en una concepció regional, derivada de l'objectiu autonomista.

Ben mirat, les contradiccions no eren entre els pressupòsits ideològics i els interessos estratègics que es plantejaven, sinó, en tot cas, entre els referents nacional-patriòtics que feien servir i els marcs tàctics (de molt poca volada) que volien assolir. Tot encaixa si tenim en compte la personalitat política del director de *L'Hora*. Emili Cebrián Navarro va ser, primer director (1931-1933) i després secretari (1933-1934) del Centre d'Actuació Valencianista, organisme patriòtic que durant aquells anys, tot i declarar-se neutral, propugnava el “valencianisme totalitari”, segons el qual volia imposar la llengua catalana a territoris fronterers de parla castellana.

En plegar dels càrrecs del Centre d'Actuació Valencianista, Cebrián Navarro va ser secretari d'Unió Valencianista, partit dretà que aspirava a esdevenir la Lliga de Cambó al País Valencià. Així, doncs, la mentalitat que surava el diari era homòloga a aquest tarannà ideològic-polític: el propi d'una burgesia regionalista que no qüestionava l'Estat espanyol i que, conjunturalment, volia aprofitar-se dels sentiments nacional-populars. Amb aquesta intenció, apel·lava les essències de la terra i de l'idioma, per tal d'aconseguir els instruments de poder i de legitimació que el situaren per damunt de les posicions més enfrontades de l'època.

Aquest paper d'àrbitre de la situació, de salvadors de la pàtria, va quedar perfectament expressat en el darrer editorial, titulat “Ideari”. Després de lamentar-se de “la tràgica història d'Espanya” i d'assenyalar-ne el clima de “violència i discòrdia”, sense fer el més mínim esment de les causes objectives que l'originaven (com si fossin irracionalment inherent a feixistes, militars, marxistes i anarquistes), l'article recordava que tot això havia impedit que

“el País Valencià arribara a la fita gloriosa dels pobles creadors”(5).

D'aquesta manera, els dirigents d'aquest òrgan de premsa s'espolsaven tota responsabilitat i eludien la traïció de la burgesia valenciana en el seu compromís històric amb el país i amb la llengua que tant esmentaven. Una vegada exonerats de qualsevol mena de culpa político-econòmica i sòcio-cultural, es presentaven com immaculats, cosa que, nogensmenys, els permetia fer una crida pulcra per damunt de tota sospita. Al final del mateix editorial “Ideari”, **L'Hora** apel·lava a “un clima normal, solidari, amplament tolerant, d'assistència ciutadana, únic que fa possible les altes empreses”(6).

Els continguts

Els tres números de **L'Hora** estan confeccionats amb un mateix esquema d'ordenació temàtica, la qual cosa ens permet interpretar el model pel qual s'havien decidit.

La concepció de la primera pàgina és molt significativa ja que actua com a presentació del periòdic i, alhora, apareix com l'aparador on s'ensenya allò que per al diari vol ser el més important. En aquest sentit, la portada d'aquest rotatiu valencià de 1936 era un dels indicadors més evidents de la personalitat profunda del diari: dos terços d'ideari i un terç d'informacions oficials (ajuntament, diputació i govern civil). Un cocktail de seny nacional i ordre beneït.

La primera plana de **L'Hora** es componia d'un editorial dogmàtic més que d'actualitat (núm. 1: “Nostre propòsit”; núm. 2: “Estatut” i núm. 3: “Ideari”); un segon article de fonamentalisme ideològic (1: “L'amor a la llengua”; 2: “Si els valencians pensaren...” i 3: “Vinatea” [conseller valencià del segle XIV]) algun verset patriòtic; i, per acabar, notes d'organismes oficials (1: carta del president de “Lo Rat Penat” a l'alcalde, campanya pro-Estatut, denúncies

de circulació, borsa de treball, obres públiques i Hisenda; 2: labor de la guàrdia municipal, arbitris, multes de circulació i d'ordre públic, i 3: conferència de ginecologia municipal, vaga de tramviaris, visites al governador i debits sanitaris).

La segona plana de L'Hora era una combinació de serveis i entreteniments. S'hi tractaven els temes culturals, preferentment de caràcter valencianista (Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana, Associació —cultural/musical— d'Idealistes Pràctics, i conferències); la programació d'Unió Ràdio València; la cartellera d'espectacles (que en aquelles dates s'anunciava una òpera, un teatre, nou cinemes i un circ); successos; una petita secció de paternalisme per aconseguir les classes treballadores d'un barri popular, anomenada "L'HORA al districte del Port"; esports (futbol, boxa, natació i bàsquet); canvis diaris de les divises i colònies escolars.

La plana tercera era, sens dubte, la més estrictament noticiosa. Escapçalada amb l'epígraf "Informació general" a cinc columnes. S'hi donava notícia, en general de manera bastant breu, d'aquells esdeveniments que configuraven —per a ells— l'ordre del món segons els escenaris públics de representació comunicativa. Els noms de les subseccions eren, en aquest sentit, prou significatius de la geografia simbòlica de L'Hora: "País Valencià", "Península", "Catalunya" i "Estranger". Els continguts, però, no es diferenciaven dels altres diaris castellans editats a València (molt probablement perquè feien servir les mateixes agències informatives), cosa que palesa novament el fonamentalisme dels mots o de jugar a la màgia dels continents per enmascarar pràcticament els mateixos significats que tota l'altra premsa.

Finalment, la quarta o última pàgina era la que acaparava la major part de publicitat (al número 3 es va omplir sencera d'anuncis), a més d'acollir o bé aquelles informacions que no havien cabut en les altres (al número 2, ex-

clusivament amb esports) o bé tancar l'adoctrinament per la via indirecta d'una temàtica de caire principal per un diari com **L'Hora**. Així, en el número 1, tota la plana va servir per publicar la convocatòria dels premis dels jocs florals de la societat valencianista de "Lo Rat Penat".

La presentació

L'Hora era un diari de disseny senzill i de compaginació lineal, amb recursos tipogràfics força simples —quatre famílies de lletres— i sense trencar les columnes, a excepció d'algun títol. Aquests, però, eren força sintètics i, en bastants casos, només eren indicatius referencials. Tampoc publicava cap mena d'il·lustració, ni de dibuix, ni gràfics o mapes, ni esquemes o diagrames i, per descomptat, res d'acudits o de còmics. Per la precarietat icònicoformal pot pressuposar-se que es maquetava als tallers.

Les fotografies informatives tampoc eren presents a les pàgines de **L'Hora**, llevat de tres que va publicar en el número 2, a la plana 4, i que eren tres fotos d'estudi de lluitadors de boxa i que, per tant, només acomplien una funció d'ornaments. No obstant això, els tres retrats preparats, que anaven acompanyats d'un peu de foto, tenien unes dimensions prou grans que, si més no, van donar a la pàgina un caire de cartell anunciador d'un combat de boxa. Per les seves qualitats, va ser l'única vel·leïtat d'exaltació periodística de la cultura de masses que aquest rotatiu va permetre's.

Estil del discurs

L'aspecte més emblemàtic de **L'Hora**, òbviament, va ser l'opció lingüística, atès que fins aleshores i tampoc mai més després, el País Valencià ha comptat amb un diari en la llengua pròpia. Malauradament, aquesta iniciativa periodística íntegrament en català va ser tan curta que, pro-

bablement, per això gairebé ha estat oblidada pels professionals i pels estudiosos valencians. Des de la perspectiva idiomàtica, aquest periòdic d'una vida tan breu mereix elogis tant per l'esforç d'extensió i normalització periodística del català a la premsa diària com pel model o estàndard triat.

Pel que fa a la política propagandística del català, *L'Hora* incloïa unes notes de redacció a fi d'agitar la ciutadania en aquest sentit:

"Preguem a les entitats que ens envien notes per a la seva publicació que estes vinguin escrites en valencià"⁽⁷⁾

"¿Quan comencem a valencianisar els retols del comerç valencià?"⁽⁸⁾

"COMERCIANTS: La propaganda dels vostres productes deu fer-se en la llengua que entén el poble perquè la parla en tot moment"⁽⁹⁾

"La única manera de dependre a llegir el valencià es llegint-ho tots els dies"⁽¹⁰⁾

Quant al model de català estava molt en línia amb les Normes de Castelló de 1932, cosa gens estranya si tenim en compte que el director de *L'Hora*, Emili Cebrián Navarro, va ser un dels signants de l'esmentat acord ortogràfic⁽¹¹⁾. Tot i així, s'hi observen algunes errades ortogràfiques, faltes en els apòstrofs, accents incorrectes i alguns dialectismes. Tanmateix, feien servir un llenguatge i un lèxic prou acurats i, periodísticament, força àgil. Tot plegat, un bon símptoma de normalitat que palesava la possibilitat de l'ús del català a la premsa quotidiana valenciana així com la seva modernitat professional.

Nogensmenys, la varietat de gèneres periodístics utilitzats per *L'Hora* es reduïa a l'article d'opinió, la notícia, unes cròniques esportives i algun diàleg que no arribava a ser pròpiament una entrevista. En general, doncs, es tractava d'uns textos adoctrinadors o descriptius. Els articles quasi no tenien argumentació. I la narrativitat era gairebé

absent de les notícies (el reportatge, per exemple, no s'emprava). Tot plegat permet pressuposar que era un diari fet amb molt poc personal i no gaire professional del ram.

La publicitat

El percentatge d'informació publicitària respecte a la superfície redaccional va anar en augment des del principi fins al final: 9,37% (núm. 1); 15,62% (núm. 2) i 29,37% (núm. 3). La tipologia i l'estil dels anuncis, de manera semblant als textos redaccionals, eren molt poc elaborats, simplement enunciatius del comerç o del producte i sense cap mena d'il·lustració.

Pràcticament tots els anuncis estaven redactats en català (amb alguna falta en algun cas) i tots eren comercials (no es publicaven anuncis classificats o per paraules).

Quant als oferiments dels anuncis que L'Hora publicava —alguns es van repetir en tots tres números— es centaven en queviures, licors, calçats, fàrmacs, sastreia, rel·lotgeria, drogueria/perfumeria, gramols, ràdios, neveres i alguns altres aparells domèstics. Per la mena de reclams, sembla que la publicitat es recaptava entre comerciants i petita burgesia, sectors als quals també semblava que s'hi adreçava i que, pel tipus de rotatiu, era, a més, el potencial públic lector del diari; audiència que pretenia atreure-la amb alguna nota de promoció que hi inseria, com ara “Valencià: el teu diari es L'HORA, no deixes de comprar-lo”⁽¹²⁾. ■

Fitxa tècnica

Nom: L'Hora
Lema: Diari d'orientació valencianista, informació i anuncis
Llengua: Català
Lloc de publicació: València
Redacció: Sant Vicent, 34
Administració-Impremta: Maties Perelló, 10 (tallers propis)
Telèfon: 16486
Format: 35 x 50 centímetres
Nombre de pàgines: 4 (2 fulls)
Nombre de columnes: 5
Editor: E. Gómez Pastor
Director: E. Cebrián Navarro
Periodistes: Les informacions no van signades, llevat d'algunes petites cròniques esportives (J. Cots-Navarro; Narud; Redondo i Saldo var)
Corresponsals: No hi consten, però en el número 1 signen com a tals els de les seccions del País Valencià i Catalunya.
Collaboradors: Ramon A. Cabrelles; Ros Belda; J. Sansabas i Serano, i Josep M.ª Tusón.
Agències: No hi consten, però probablement la majoria d'informacions de fora eren subministrades per aquestes fonts periodístiques.
Preu: 15 cèntims
Subscripcions: 3 i 9 pessetes trimestrals al País Valencià i a la Península, respectivament.
Números apareguts: tres, amb dates de 7, 9 i 10 de juny de 1936.
Localització hemerogràfica: Se'n conserven un parell de col·leccions a la Biblioteca de València, Fons Nicolau Primitiu: armari 149, microfilm (3).
Observacions: No duu cartes dels lectors ni cap mena de suplement, i fa constar que ha estat visat per la censura.

Trets de la personalitat

Caràcter o tendència principal: Reflexiu-popular
Tarannà o comportament habitual: Respectuós
Empremta tecnològica predominant: Textual
Forma o aparença externa del continent: Senzilla
Fons o tipus dels continguts noticiosos: Informatiu
Funció o motivació més destacable de l'emissor: Adoctrinadora.

Notes

1. Aquest índex s'ha obtingut a partir de les dades de tirades dels diaris de l'octubre de 1918, segons els arxius d'època de l'editor de premsa i l'empresari de la Papelera Española, S.A., Nicolás Ma. de Urgoiti, recollides a *Estudios de Historia Social*, núm. 24-25, Madrid, 1983, p. 459.

2. *L'Hora*, 10 de juny de 1936, p. 2.

3. *L'Hora*, 7 de juny de 1936, p. 1.

4. *Ibidem*.

5. *L'Hora*, 10 de juny de 1936, p.1.

6. *Ibidem*.

7. *L'Hora*, núms. 1 i 3, pp. 1 i 2, respectivament.

8. *L'Hora*, núm. 2, p. 1.

9. *L'Hora* núm. 3, p. 2.

10. *Ibidem*.

11. Aquesta informació, així com algunes d'aquestes apreciacions, m'han estat observades per la professora de filologia catalana Mavi Dolç.

12. *L'Hora*, 9 de juny de 1936, p. 3.